

Павлюк Аліна
«ІЛОВАЙСЬКА ТРАГЕДІЯ» 2014 р.:

ПОДІЇ
ТА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Київ
УГСПЛ
2016

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АГС** – станковий автоматичний гранатомет;
- АТО** – антитерористична операція на території Донецької та Луганської області;
- БМД** – бойова машина десанту;
- БМП** – бойова машина піхоти;
- БСПМОП** – батальйон патрульної служби міліції особливого призначення;
- БТрО** – батальйон територіальної оборони;
- БТР** – бронетранспортер;
- ВРУ** – Верховна Рада України;
- ГРУ** – Генеральне розвідувальне управління Російської Федерації;
- ГШ** – Генеральний Штаб;
- «ДНР»** – самопроголошена «Донецька народна республіка»;
- ЗМІ** – засоби масової інформації;
- ЗСУ** – Збройні Сили України;
- ЗС РФ** – Збройні Сили Російської Федерації;
- МВСУ** – Міністерство внутрішніх справ України;
- МЦ СпП** – морський центр спеціальних операцій;
- НГУ** – Національна гвардія України;
- НОНа** – самохідна артилерійська установка;
- ОАБр** – окрема аеромобільна бригада;
- ОК** – оперативне командування;
- ОМБр** – окрема механізована бригада;
- ОПОЗ** – окремий полк оперативного забезпечення;
- ОПС** – окремий полк спеціального призначення;
- ОТБр** – окрема танкова бригада;
- ПМС** – путьова машинна станція;
- ПТУР** – протитанкова керована ракета;
- РЕБ** – радіоелектронна боротьба;
- РПГ** – ручний протитанковий гранатомет;
- РПСМОП** – рота патрульної служби міліції особливого призначення;
- РСЗВ** – реактивна система залпового вогню;
- РФ** – Російська Федерація;
- СБУ** – Служба безпеки України;

унікальна судова комісійна військова експертиза, яка тривала майже рік і до якої залучено 31 провідного експерта та фахівців, у тому числі з Міністерства оборони України, Антитерористичного центру при Службі безпеки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України. Наявність експертизи дозволяє готувати кримінальне провадження для направлення справи до суду.¹⁴

Останнє офіційне повідомлення стосовно розслідування зробив 30 серпня 2016 р. Генеральний прокурор України Юрій Луценко. За його словами, наразі розслідування стосується фактів «розв'язання і ведення представниками влади Російської Федерації та службовими особами Збройних Сил РФ за змовою з терористичними угрупованнями агресивної війни з Україною»¹⁵. Тобто окремо розслідування обставин «іловайської трагедії» вже не здійснюється! Окремо наголошується на проведеній експертизі та її важливості. «Експертизою досліджені 3600 бойових та інших документів, які дали можливість проаналізувати причини великих втрат української армії. Інформацію про хід розслідування та перспективи притягнення винних до кримінальної відповідальності надам на засіданні комітету ВР із питань безпеки та оборони 7 вересня», – констатував Генпрокурор.¹⁶

Безперечно, проведення комплексної експертизи – це можливість проаналізувати події в ретроспективі, базуючись на вимогах та наказах. Проте, мова про цю експертизу йде вже другий рік. В серпні 2015 р. Ю. Бутусов заявляв про те, що він був залучений до проведення зазначеної експертизи як військовий експерт та єдина цивільна особа серед комісії та що експертиза була завершена. Але 15 липня 2016 р. Генеральний прокурор України Юрій Луценко заявив вже про іншу експертизу. Чи значить це, що результати попередньої експертизи визнані непридатними? Чи висновки первинної експертизи просто приховуються?

¹⁴ В Генеральній прокуратурі України відбулась зустріч з родичами загиблих бійців в Іловайському котлі / ГПУ, 29.08.2016 р. // http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=191446.

¹⁵ Завершується військова експертиза ходу війни РФ проти України: 7 вересня Луценко доповідатиме на засіданні профільного комітету ВР / Цензор.НЕТ, 30.08.2016 р. // http://ua.censor.net.ua/news/403667/zavershuyetsya_viyiskova_ekspertyza_hodu_viyiny_rf_protuy_ukrayiny_7_veresnya_lutsenko_dopovidatyme_na.

¹⁶ Завершується військова експертиза ходу війни РФ проти України: 7 вересня Луценко доповідатиме на засіданні профільного комітету ВР / Цензор.НЕТ, 30.08.2016 р. // http://ua.censor.net.ua/news/403667/zavershuyetsya_viyiskova_ekspertyza_hodu_viyiny_rf_protuy_ukrayiny_7_veresnya_lutsenko_dopovidatyme_na.

Причини трагедії: офіційна позиція

НАПЕРЕДОДНІ першої річниці трагедії, 13 серпня 2015 р., Міністерство оборони України опублікувало Аналіз ведення антитерористичної операції та наслідків вторгнення Російської Федерації в Україну у серпні-вересні 2014 р. В матеріалі аналізуються події в Секторі «Д» та Секторі «Б» в ході літньої компанії та висуваються такі основні тези:

- ▶ добровольчі підрозділи (загони) на той час налічували до 4 тисяч осіб, не підпорядковувались штабу АТО і не входили до складу сил і засобів;
- ▶ керівництво штабу АТО не очікувало, що Російська Федерація здійснить акт вторгнення регулярних збройних сил на територію України без оголошення війни, в порушення норм міжнародного гуманітарного права (права війни);
- ▶ підрозділи ЗСУ та НГУ перебували на офіційному обліку в штабі АТО, тому їх можливо було оцінити як з точки зору бойових можливостей, так і з точки зору перспектив застосування. Добровольчі батальйони за цими параметрами було неможливо оцінити, тому що вони не входили до складу сил і засобів АТО (під добровольчими батальйонами у тексті Аналізу розуміються батальйони НГУ та МВСУ «Донбас», «Дніпро-1», «Світязь», «Херсон», «Миротворець», «Херсон», «Івано-Франківськ»);
- ▶ попри високу вмотивованість бійців, рівень їх навченості – як загальний, так і по управлінню підтримуючими підрозділами – був низький. Рівень їх організованості також не сприяв ефективному виконанню завдань. Добровольчі підрозділи входили та виходили з бою на розсуд їх командирів. Вони, зазвичай, заходили в населений пункт і, наразившись на опір противника, виходили. Це повторювалося декілька разів. Причиною цього був низький рівень тактичної підготовки та відсутність маневру. В таких умовах, взяти під контроль Іловайськ не вдавалося;
- ▶ розвідувальна інформація про перетин державного кордону України колонами військової техніки Збройних сил РФ почала надходити до штабу АТО та Генерального штабу 25 серпня 2014 року. Остаточо факт вторгнення регулярних підрозділів РФ було підтверджено 26 серпня після захоплення у полон військовослужбовців повітряно-десантних військ ЗС РФ;
- ▶ штабом АТО тричі ставилися завдання 3-й батальйонній тактичній групі 72-ї механізованої бригади вийти на визначені рубежі для зайняття оборони. І жодного разу ці завдання не були виконані у зв'язку з невиходом у визначений район у встановлені терміни, чим суттєво були обмежені можливості виконання завдань іншими підрозділами в районі Іловайська;
- ▶ з втратою управління штабом Сектору «Д», самовільним відходом значної частини підпорядкованих сил і засобів, неможливістю виконувати весь обсяг

завдань тими силами і засобами, що залишилися, було прийнято рішення про розформування Сектору «Д»;

- ▶ з метою стабілізації обстановки, 3-я батальйонна тактична група 72-ї механізованої бригади та 1-а бригада оперативного призначення Національної гвардії повинні були вийти у визначені райони та перейти до оборони рубежу Кутейникове – Старобешеве – Комсомольське. Ці завдання у повному обсязі не були виконані, що призвело до оголення правого флангу нашого угруповання;
- ▶ з урахуванням кількісного складу сил і засобів угруповання в районі Іловайська для сковування угруповання противника, нанесення йому вогневого ураження та недопущення виходу у фланг і тил наших військ в районі Маріуполя, керівництво АТО прийняло рішення продовжити спеціальних дій в районі Іловайська;
- ▶ Генеральний штаб ЗСУ наголошує, що це не був прорив із оточення (прим. – щодо подій 29 серпня 2014 р.). Інакше українські війська не йшли б колонами, а проривалися б найбільш безпечними напрямками та здійснювали його вночі декількома маршрутами у відповідному бойовому порядку на широкому фронті. На практиці цього не було, оскільки це був вихід під гарантії російської сторони. Таким чином, ці дії військових РФ повинні кваліфікуватися як військовий злочин¹⁷.

Доповнення до вказаного Аналізу було опубліковано Міністерством оборони України 19 жовтня 2015 р. «Аналіз бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24-29 серпня 2014 р.» містить, зокрема, такі висновки:

- ▶ незважаючи на несприятливу обстановку, українські підрозділи своїми діями нанесли значних втрат противнику, скували значні його сили, стабілізували лінію зіткнення та не допустили подальшого просування незаконних збройних формувань в глибину української території;
- ▶ злочинний розстріл колон українських військ, які виходили з Іловайська, яскраво продемонстрував терористичну сутність Російської Федерації, що стало уроком на майбутнє;
- ▶ досвід, отриманий за результатами бойових дій в районі Іловайська після вторгнення російських військ 24-29 серпня 2014 року, зокрема низка поразок та самовільних відступів окремих підрозділів сил АТО, зумовили необхідність інтенсифікації процесів підготовки особового складу, управління, взаємодії, забезпечення та створення резервів;
- ▶ недоліки взаємодії добровольчих загонів з підрозділами ЗСУ дали підстави для початку процесу їх входження до складу Збройних Сил, Національної

¹⁷ Аналіз ведення АТО та наслідків вторгнення РФ в Україну у серпні-вересні 2014 р. / Міністерство оборони України, 13 серпня 2015 р. // www.mil.gov.ua/news/2015/08/13/analiz-vedennya-antiteroristichnoi-operaczii--12694/.

29

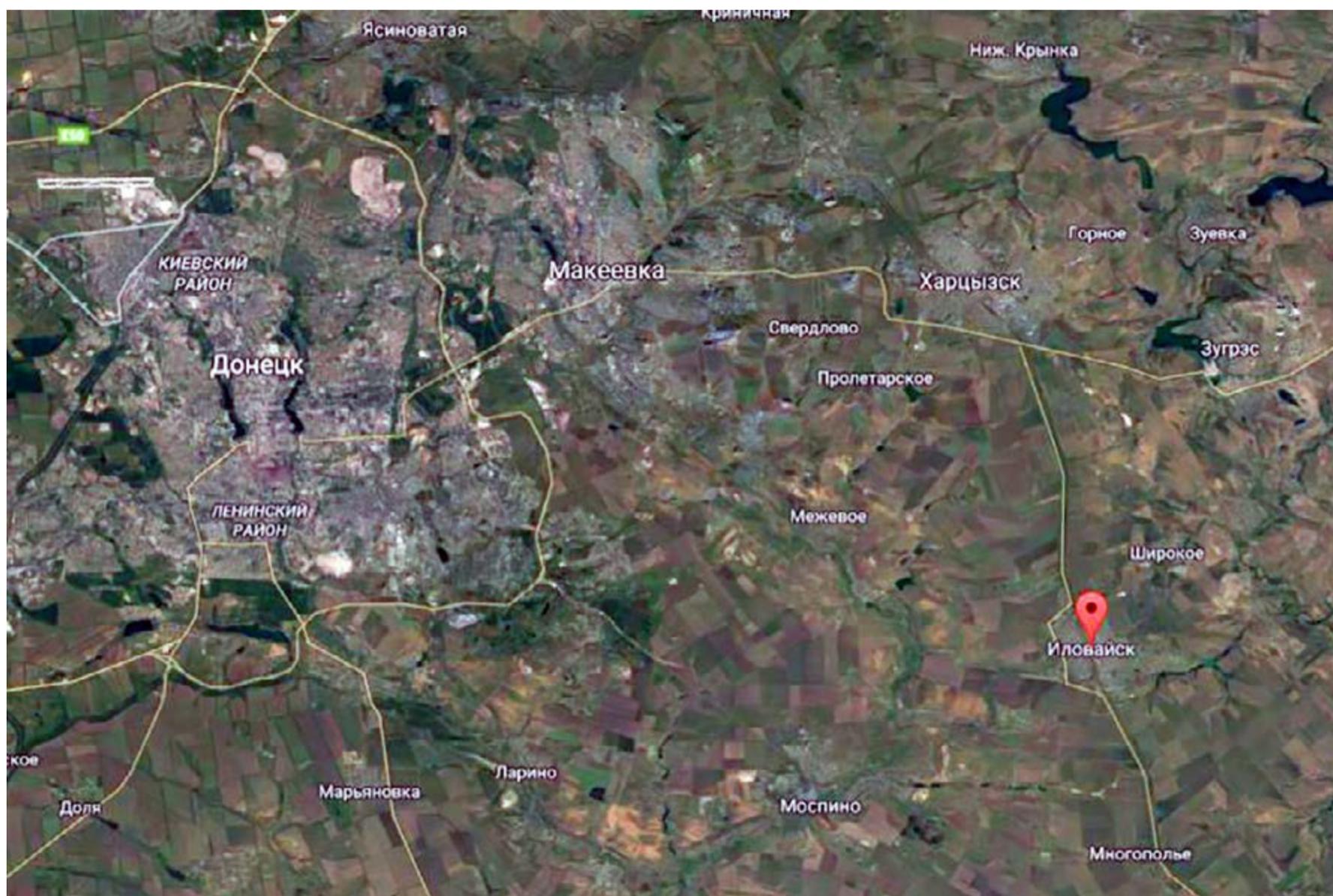
В подальшому штабом АТО було затверджено рішення «Про проведення військової операції по розгрому основних сил незаконних збройних формувань в м. Іловайськ і взяттю його під контроль». Необхідність виконання завдання перед бійцями обґрунтовувалась тим, що місто є стратегічно-важливим пунктом, де базувалися терористи «ДНР», та куди із території РФ прибували найманці-бойовики і поставлялася зброя та боєприпаси.

29 Карта секторів зони АТО. Джерело: <http://www.depo.ua/ukr/war/analiz-vedennya-ato-ta-naslidkiv-vtorgnennya-rosiyi-v-ukrayinu-13082015154800>.

ПЕРША СПРОБА ЗАЙТИ В М. ІЛОВАЙСЬК 10.08.2014 Р.

Надані розвіддані стверджували, що в місті перебуває не більше ста озброєних супротивників. Детальна інформація про те, що це за підрозділи, кому вони підпорядковані, чим озброєні, чи організована у них оборона міста до особистого складу «іловайського угруповання» не доводилась.

(м. Іловайськ Донецької області)

Перша спроба ввійти в місто була здійснена 10 серпня 2014 р. Завдання перед підрозділами було поставлено таким чином проведення розвідки боєм: виявити слабкі та сильні сторони супротивника, який закріпився в місті; якщо оборона буде слабоорганізованою – спробувати взяти населений пункт. О 04.00 підрозділи в бойовому порядку висунулись в напрямку міста. В одній колонії рухались батальйон НГУ «Донбас», батальйон НГУ «Азов» та бійці добровольчого підрозділу «Правий сектор». В колонії був один БТР та одна БМП, які йшли попереду колонії. Підрозділи Збройних Сил України перебували на позиціях поблизу м. Іловайськ. Надалі – були позиції терористів.

ДРУГА СПРОБА ЗАЙТИ В М. ІЛОВАЙСЬК

15 серпня 2014 р. при штабі Сектора «Б» відбулася нарада по плануванню операції зі штурму м. Іловайськ – друга спроба зайти в місто - на якій були присутні командуючий Сектором «Б» генерал-лейтенант Руслан Хомчак, його заступник, - командуючий артилерією сектора, - командири підрозділів, що брали участь у операції. Від Генерального Штабу надійшла вказівка якомога швидше провести операцію. План наступу був розроблений та відправлений на затвердження:

- ▶ на стратегічно важливих позиціях навколо м. Іловайськ розставляються «секрети» - танки і бронетехніка – для перешкоджання підходу підкріплення терористам зі сторони м. Зугрес або їх втечі з м. Іловайськ;
- ▶ залучається артилерія, яка димовими снарядами створює в центральній та найбільш укріпленій частині міста задимлення;
- ▶ бійці батальйону «Шахтарськ» залягають на обраних позиціях та відстрілюються в сторону задимлення;
- ▶ підрозділи, підсилені танками та БТР-ми заходять та штурмують місто з різних сторін.

Штурм було заплановано на 17-18 серпня 2014 р.

17 серпня 2014 р. група виїхала в сторону с. Осиково.

(с. Осиково Донецької області)

Наступного дня з лівого флангу – зі сторони н.п. Добропілля та н.п. Кутейніково – захід здійснював батальйон НГУ «Донбас». З правого флангу захід мали здійснювати дві групи за складу підрозділів ЗСУ, батальйону МВСУ «Дніпро-1», батальйону НГУ «Азов». За допомогою артилерії було підготовано плацдарм для наступу.

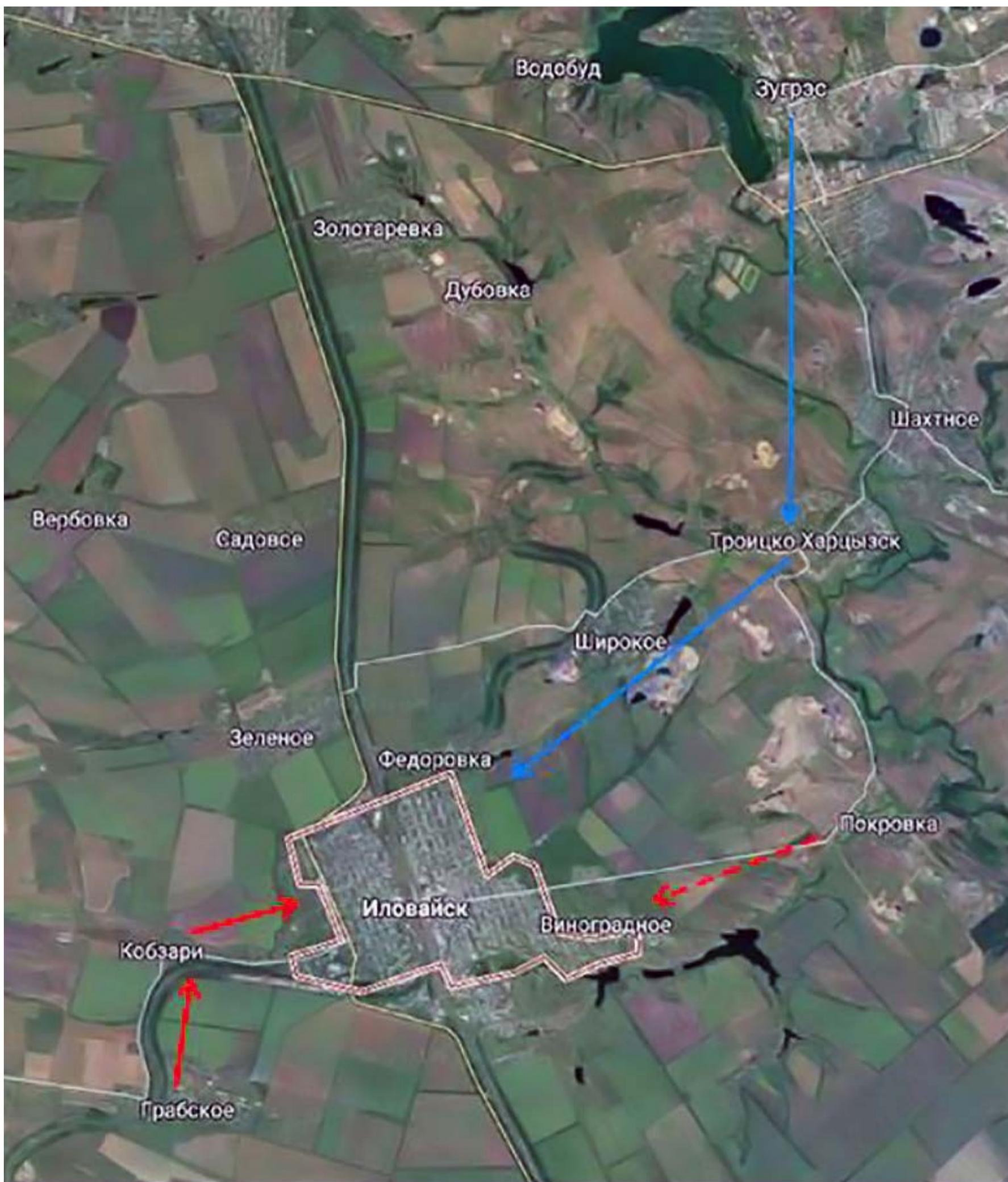

(Приблизна схема заходу підрозділів в м. Іловайськ Донецької області 18.08.2014 р.)

М. Іловайськ коліями залізничної дороги поділялося на дві частини - із переважно сільською (одноповерхові будівлі) та міською забудовою (5-ти та 9-ти багатопверхівки). При спробі штурму населеного пункту, сили самопроголошеної «ДНР» залишили сільську забудову, у результаті чого територію вдалось зайняти практично безперешкодно. Підрозділи лівого флангу рухались в напрямку с. Грабське - с. Кобзарі – с. Придорожне – м. Іловайськ, майже безперешкодно пройшовши до місцевої школи № 14, зайнявши та облаштувавши в її будівлі базу.

(Приблизна схема заходу в м. Іловайськ Донецької області.
Червоним позначено шляхи заходу українських військовим, синім – самопроголошеної «ДНР».
Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

говору цих людей. Можна припустити, що місто займали чеченці – найманці із Російської Федерації, які мають вагомий досвід бойових дій, отриманий під час війни на Кавказі в 1990 – 2000-х рр. Вони професійно організували оборону, створивши укріпрайон у центрі міста, розставивши «секрети» (снайперські точки та кулеметні “гнізда”) на вигідних позиціях. Крім того, інцидент на одному з блок-постів виявив, що у місті перебувають не тільки представники самопроголошеної республіки. Підрозділи в ході зачистки міста перейшли по пішохідному мосту через залізну дорогу. На другому перехресті на зустріч наступаючим виїхав УАЗ із закріпленим на ньому кулеметом та АГС і трьома бійцями на борту, які були знищені в ході бою. Під час огляду загиблих бійці побачили трьох десантників років 19-20 з татуваннями «ВДВ».

Операція передбачала, що місто буде взято за один-два дні. Однак, події розгорталися не за планом, визначеним раніше. Крім того, що штурм не вдалося здійснити за задуманим сценарієм, не вдалося також зайняти другу половину міста, натомість військовим необхідно було перебувати під постійними обстрілами. На третій-четвертий день, через обстановку в місті, стало зрозуміло, що підрозділи не виконують поставлене завдання: план дій не коригувався. Накази щодо подальших дій не отримувались. Натомість, підрозділи почали обстрілювати із артилерійських систем, в тому числі систем реактивного залпового вогню. Тому, разом із місцевим населенням більшість часу українські військові проводили в укриттях. У таких умовах неможливо було організувати належну оборону та створити власний укріп-район. У такій ситуації потрібно було або відходити з міста, або з переважаючими силами і залученням артилерії, танків, бронетехніки брати весь населений пункт. Їм вдалося закріпитися на умовно «відкритій» частині міста, при цьому не захопивши укріп-район.

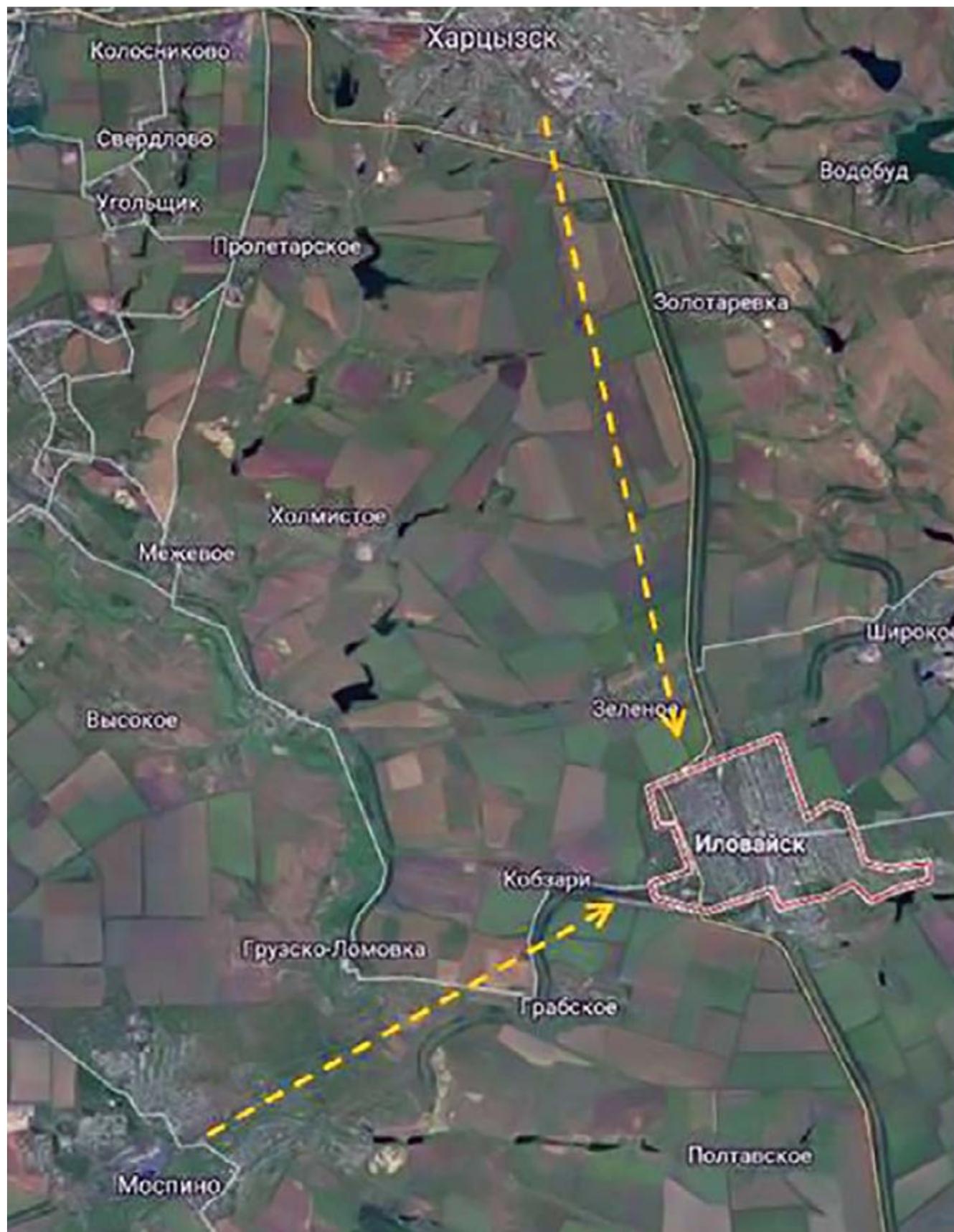
Командування мало надати підкріплення угрупованню, однак замість повноцінного підрозділу, в місто були направлені лише малочисельні групи із добровольчих батальйонів. До цього часу «іловайське угруповання» складало близько 300 чоловік, стало – 600 чоловік. На підкріплення підійшли батальйони МВСУ «Дніпро-1» (близько 60 осіб), «Миротворець» (близько 50 осіб), «Херсон».

До складу «іловайського угруповання» входили, переважно, піхотні підрозділи. Основні завдання у штурмі міста були покладені на підрозділи Національної гвардії України та Міністерства внутрішніх справ України, які були сформовані із мотивованих добровольців, які не мали вагомого бойового досвіду. Найчисленнішим підрозділом «іловайського угруповання» був батальйон НГУ «Донбас», який мав здійснювати функції по зачистці в місті, а не основного штурмового підрозділу. Опорні пункти навколо міста утримувалися військовослужбовцями 39-го та 40-го батальйонів територіальної оборони:

(Приблизна схема розташування блок-постів 39 БТрО та 40 БТрО навколо м. Іловайськ Донецької області. Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

Після 19 серпня 2014 р. спроби штурму західної частини міста не приймалися. З 20 серпня 2014 р. над східною частиною міста почали літати безпілотники. У подальшому по визначених ними позиціях почала працювати артилерія зі сторони м. Харцизьк та м. Моспино. З цього періоду місто перебувало під постійними обстрілами.

(Приблизні напрями дії артилерії на м. Іловайськ Донецької області. Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

У таких умовах знаходиться в зосередженні на одній позиції було невинувато. Наприклад, у внутрішньому дворі школи № 14 знаходилась значна кількість різноманітної техніки (в основному автомобілі та автобуси, на яких підрозділи заходили в місто). Броньованої техніки у достатній кількості підрозділи не мали, а легка техніка була стягнута на одну позицію. В першу ж ніч по позиціям біля школи були здійснені два залпи з РСЗВ «Град» та мінометний обстріл. У результаті обстрілу основна маса техніки була знищена.

(Фото, зроблені бійцями батальйону НГУ «Донбас» на території школи № 14 м. Іловайськ в серпні 2014 р.)

В період з 23 по 28 серпня 2014 р. перерви між артилерійськими атаками складали від 15 до 30 хвилин. Окрім завданої майнової шкоди, подібна тактика негативно проявлялась на моральному стані підрозділів – бійці не мали змоги відпочити між атаками, змінити позиції. З початку обстрілів удари були неточними: лягали перед або за цілью. Поступово ситуація змінилась – з кожним ударом снаряди завдавали все більшої шкоди.

23 серпня 2014 г. було виконано завдання по штурму ПМС. Сили самопроголошених республік були вибиті з об'єкту, а пункт був зайнятий українськими військовими.

(Місце розташування ПМС в м. Іловайськ Донецької області. Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

Події в самому місті показали, що залучених до виконання операції було недостатньо. Тим паче, що на важливості поставленого завдання наголошувалося неодноразово зі сторони командування. Хто мав приймати рішення, щоб забезпечити виконання поставленого завдання та надати відповідну підтримку «іловайському угрупованню»? Відповідно до п.15 ч.1.1 р.1 Бойового статуту Сухопутних військ Збройних Сил України «тверде і безперервне управління підрозділами дозволяє найбільш ефективно і повно використовувати їх бойові можливості. Це досягається:

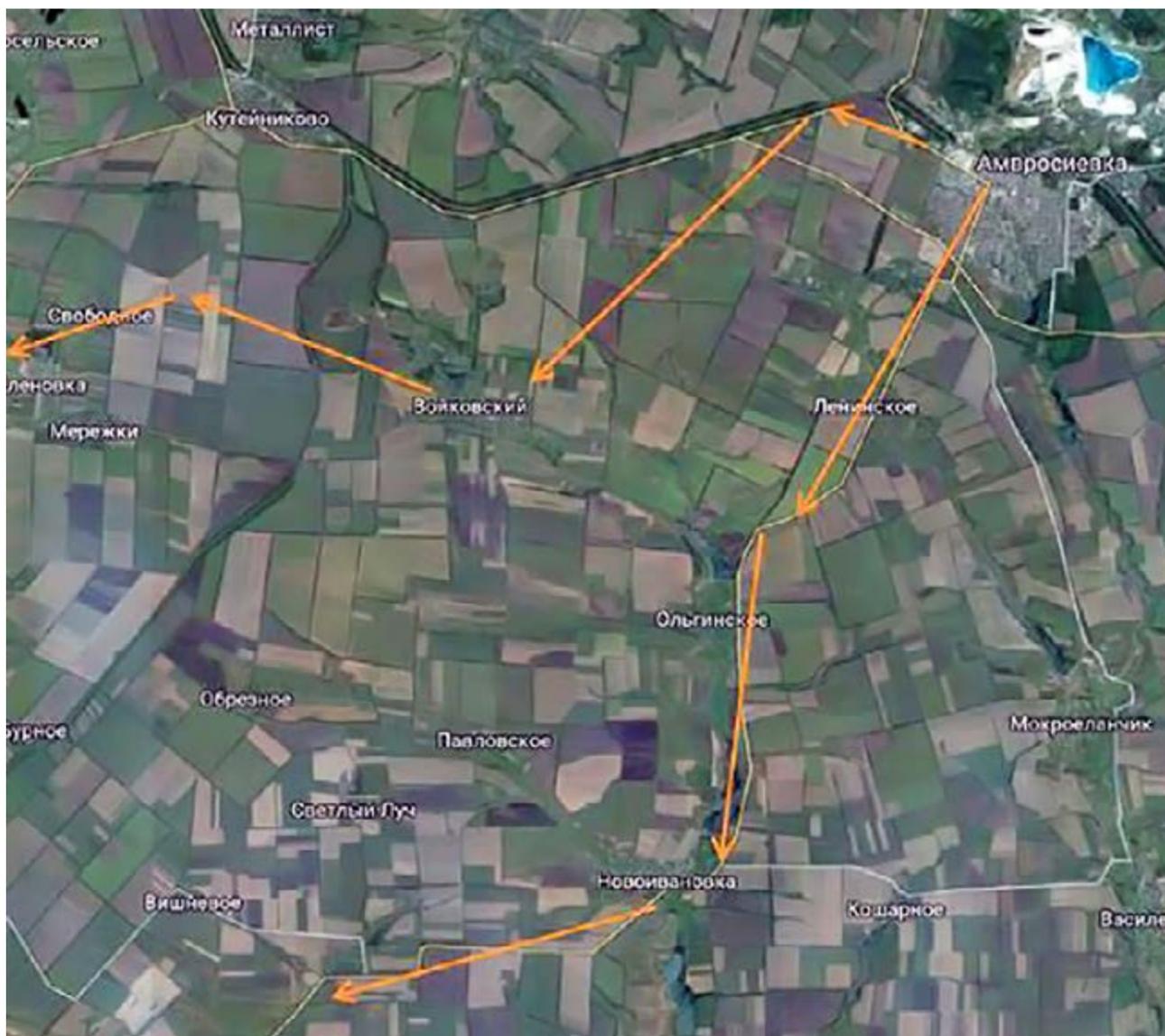
- ▶ постійним знанням обстановки, своєчасним прийняттям командиром рішення та наполегливим втіленням його в життя;
- ▶ особистою відповідальністю командира за свої рішення, правильне використання підпорядкованих підрозділів та виконання поставлених завдань;
- ▶ чіткою організацією і забезпеченням живучості пунктів управління, наявністю стійкого зв'язку з підрозділами»³⁵.

³⁵ Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Ч. II (батальйон, рота) затверджений Наказом Командувача Сухопутних військ Збройних Сил України від 29.12.2010 р. № 574.

ВТОРГНЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

24 серпня 2014 р. розвідувальний підрозділ угруповання отримав інформацію про вторгнення на територію Сектору «Д» регулярних військ Російської Федерації. Штаб сектору «Д» залишив район дислокації. Підрозділи сектору залишилися без вищого командування та перебували під постійними артилерійськими обстрілами з території Російської Федерації. Точні дані про перехід кордону Збройними Силами Російської Федерації надавалися підрозділами, які обороняли висоту Савур-Могила, проте у відповідь ніяких розпоряджень не поступало.

Штаб Сектору «Б» постійно отримував розвіддані щодо прориву регулярних військ ЗС РФ через кордон України та щодо руху по території України бронегруп російських військ. Командувач сектору безпосередньо отримував дані щодо просування груп супротивника. Надалі про це він повідомляв в Штаб АТО, у відповідь на що Штаб відмовлявся підтверджувати інформацію, говорячи про те, що вона є недостовірною, неправдивою та неточною, а підрозділи лиш панікують. Натомість у штабі сектору була інформація про те, що, наприклад, лише 26 серпня 2014 р. через кордон перейшли 76 одиниць техніки ЗС РФ, а з 20 серпня 2014 р. кордон переходили кожні три години малі групи ЗС РФ з технікою. Штаб

АТО на такі дані відповідав, що такого бути не може, а бійці – труси та панікери.

24 серпня 2014 р. здійснювалися обстріли і м. Амвросіївка Донецької області. Ситуація загострювалася. Вдень з міста група українських військових висунулась в напрямку м. Маріуполь двома колонами для передислокації.

(Приблизні напрямки виходу підрозділів НГУ з м. Амвросіївка до м. Маріуполь 24.08.2014 р.)

До першої колони входили підрозділи Національної гвардії України з Миколаєва (в/ч 3039) та Одеси. В районі с. Войковське вони потрапили в засідку. Половина колони вже була в селі, коли почався обстріл. Південніше від дороги був розміщений танк та БТР ЗС РФ. Колона була практично знищена.

(Супутникова зйомка місцевості від 26.08.2014 р. Google Earth. Схеми виходу колони бійців НГУ з м. Амвросіївка в напрямку м. Маріуполь через с. Войковське 24.08.2014 р.)

До другої колони входили підрозділи Національної гвардії України з Херсона (в/ч 3056) та Запоріжжя (в/ч 3033). Колона виходила через н.п. Ольгинське. Підрозділи виїжджали на чотирьох автомобілях: ЗІЛ, УРАЛ. На підході до н.п. Новоіванівка розміщувався український блок-пост. Під'їхавши до нього, бійці побачили знищену позицію, а дорогу перекривав палаючий автобус. Було прийнято рішення звернути з дороги та об'їхати блок-пост полем. Під час об'їзду автомобілі зазнали обстрілу. Найпершими біли знищені перший та останній автомобіль (місця позначені на карті нижче). Надалі обстріл продовжувався з важкої артилерії та стрілецької зброї. Бійці НГУ змогли зайняти позиції в окопах по обидві сторони дороги. Вони перебували під масованим обстрілом близько трьох годин. Автомобілі та боєкомплект було знищено. Військовослужбовці були взяті в полон Псковською десантною дивізією Збройних Сил Російської Федерації (так представилися бійцям офіцери).

(Супутникова зйомка місцевості від 26.08.2014 р. Google Earth. Схеми виходу колони бійців НГУ в/ч 3056 і в/ч 3033 з м. Амвросіївка в напрямку м. Маріуполь через с. Новоіванівка 24.08.2014 р.)

(Супутникова зйомка місцевості від 26.08.2014 р. Google Earth. Знищена колона НГУ в районі н.п. Новоіванівка Донецької області 24.08.2014 р.)

Фото снаряду, якими був обстріляний 2-й ГСАДн 51-ї ОМБр ЗСУ)

Колона військової техніки ЗС РФ проявила себе і на позиціях, зайнятих 39-м БТрО 24 серпня 2014 р. До них з тилу заїхала бронетехніка розвідбатальйону Псковської дивізії. У ній налічувалося більше 100 одиниць БМД-2, 10 НОН, 4 БМ-21 «Град», танки Т-90 і Т-80, КАМАЗи. Крім того, техніка підкріплювалася більш ніж двома тисячами людей у військовій формі з білими пов'язками на руках та ногах. Позиції 39 БТрО були організовані для оборони в напрямку м. Іловайськ та м. Моспіно. Напередодні події бійців попередили зі штабу батальйону, що в їх сторону рухається колона української бронетехніки. Таким чином вони дозволили наблизитися до своїх позицій, що призвело до їх втрати.

В ніч з 23 на 24 серпня 2014 р. артилерійські підрозділи 51 окремої механізованої бригади ВСУ перебували під обстрілами, здійсненими Збройними Силами Російської Федерації. Особистий склад перебував у бліндажах. Обстріл вівся з реактивних систем залпового вогню «УРАГАН», «ГРАД».

Військові практично потрапили у пастку: виїхати не мали змоги, автомобілі були виведені з ладу. Підрозділи не могли виконувати поставлені завдання на займаних позиціях, тому були вимушені передислокуватися під постійними обстрілами. Їх координати визначалися по сигналам радіозв'язку, у відповідь на який і відбувалися артилерійські залпи.

(Переміщення військової техніки 2-ї ГСАДн 51-ї ОМБр ЗСУ 23-24.8.2014 р. з позицій в с. Осикове в напрямку м. Дзеркальне Донецької області. Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

(Супутникова зйомка місцевості від 16.07.2014 р. Google Earth. Позиції українських військових позначені червоним, військових ЗС РФ - синім)

(Супутникова зйомка місцевості від 31.08.2014 р. Google Earth)

ВИХІД ПІДРОЗДІЛІВ З ОТОЧЕННЯ

28 серпня 2014 р. підрозділам, які базувалися в м. Іловайськ, поступила команда готуватися до виходу. Ввечері цього ж дня три автомобілі вирушили в сторону с. Грабське для того, щоб слідувати за виходом колони з міста. Вихід планувався вночі з 28 на 29 серпня 2014 р. Але підрозділи вийшли з міста близько 6 ранку 29 серпня 2014 р. Домовленість про вихід була досягнута на рівні безпосередніх учасників бойових дій. Українські підрозділи мають виходити двома колонами зі зброєю та технікою. Супроводжуватимуть колони БТРи з російськими десантниками, яким на виході з оточення мають бути передані троє полонених військовослужбовців Російської Федерації, один з яких був поранений³⁹.

Бійцям угруповань, які перебували в м. Іловайськ, повідомили, що хоча вихід здійснюється зі зброєю, вони не мають стріляти та реагувати на провокації.

Їм навіть заборонили брати з собою запас зарядів до РПГ, оскільки в першу чергу необхідно було думати, як вивезти людей. Крім того, було заборонено і знищення наявного боєкомплекту. Така позиція пояснювалася тим, що умови виходу з оточення – тиша: жодних пострілів та підривів.

Були сформовані дві похідні колони, у голові кожної з яких були по 2-3 одиниці бронетехніки, у середині та кінці кожної з них – танк та БМП. Першим пунктом для руху став рубіж Многопілля-Агрономічне приблизно в 6 кілометрах від міста. Збір колон відбувся без втрат.

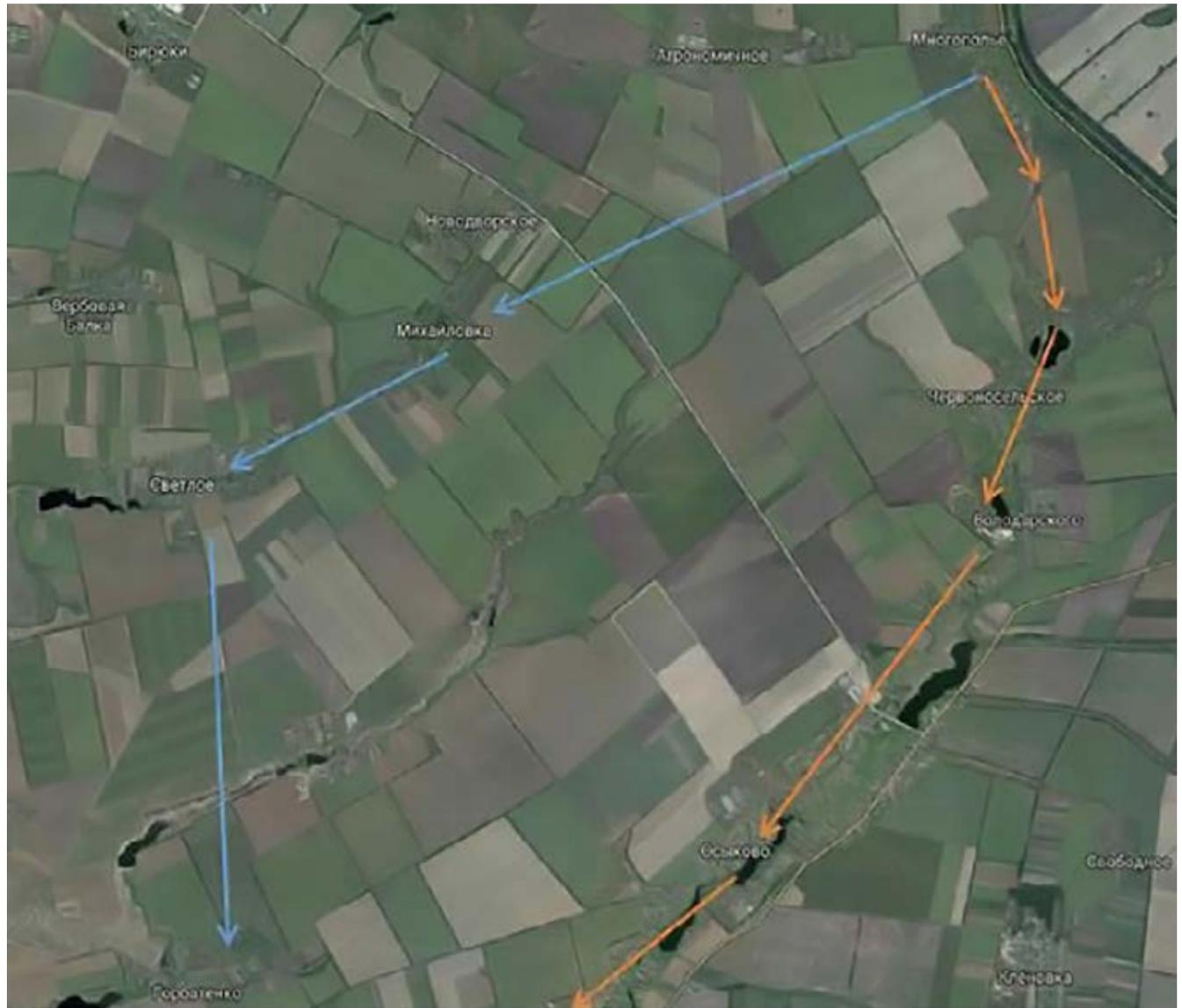

(Вихід підрозділів з м. Іловайськ 29.08.2014 р. Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

³⁹ Показання Санченко А.В. в якості свідка на засіданні по справі № 761/9467/15-ц по факту збройної агресії Російської Федерації проти України від 22 березня 2016 р. в Шевченківському районному суді м. Києва // <http://sila-prava.org/ru/svidetelskie-pokazaniya-ob-obstoyatelstvakh-tragicheskikh-sobytij-v-rajone-goroda-ilovajsk-donetskoj-oblasti-proizoshedshih-v-avguste-2014-goda/>.

Всього в колоні нараховувалось близько 650 бійців. Також в колоні було всього два танки: трофейний російський Т-72 та Т-64В зі складу 93 ОМБр ЗСУ⁴².

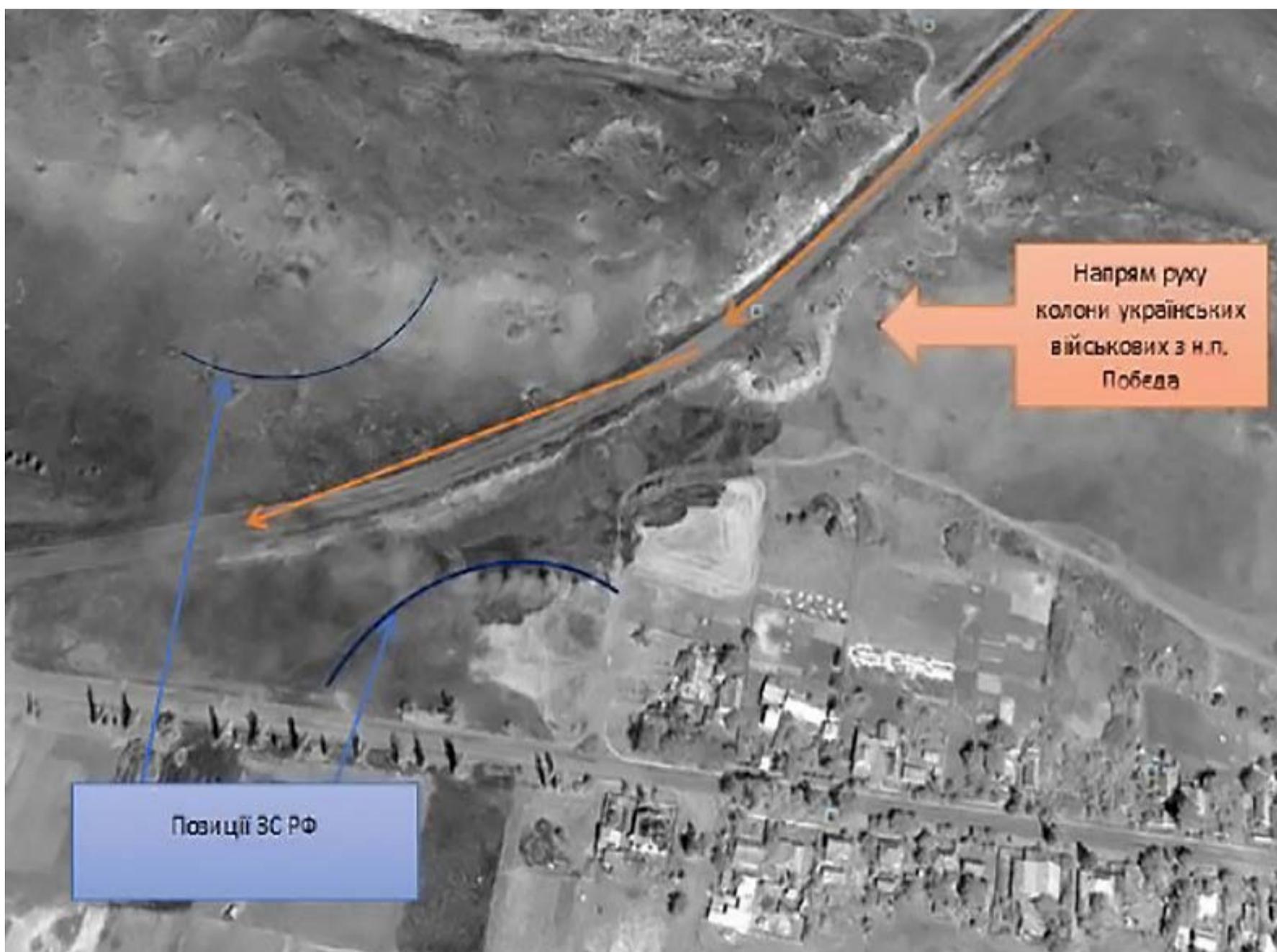

(Приблизні напрямки руху обох колон із н.п. Многопілля 29.08.2014 р. Супутникова зйомка місцевості Google Earth)

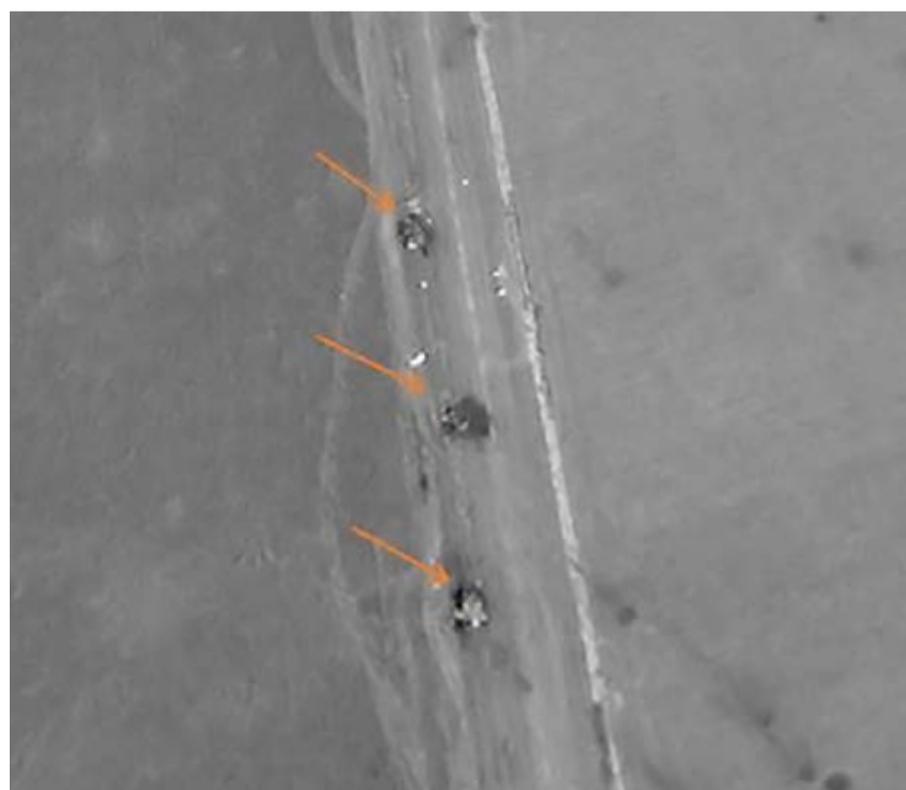
Колони втрапили в заздалегідь організовані засідки. Обстріл по ним вівся з важкого озброєння: РПГ, ПТУРів, НОН, кулеметів, танків Т-72, - та стрілецької зброї різного калібру. В першу чергу, в якості цілей, обиралися важкі автомобілі – КРАЗи, КАМАЗи, УРАЛи – та великі автобуси, з метою завдання особовому складу підрозділів найбільшої шкоди. Північна колона зазнала обстрілу в районі н.п. Горбатенко та н.п. Старобешево. Південна колона, через різноманітність техніки, яка входила до складу, розділилася на дві. У результаті цього частина колони змогла прорватися через с. Червоносільське, та була обстріляна на ділянці Осиково – Новокатеринівка, а інша половина колони була розбита на підступах до с. Червоносільське⁴³.

42 Август 2014-го. Иловайск. Часть V: выход «восточной» группы и расстрелы русскими офицерами украинцев / Я. Тынченко // Аргумент – 18.09.2015 г. - <http://argumentua.com/stati/avgust-2014-go-ilovaisk-chast-5-vykhod-vostochnoi-gruppy-i-rasstrely-russkimi-ofitserami-ukrai>.

43 Аналіз ведення АТО та наслідків вторгнення РФ в Україну у серпні-вересні 2014 р. / Міністерство оборони України // www.mil.gov.ua/news/2015/08/13/analiz-vedennya-antiteroristichnoi-operaczii--12694/.

(с. Новокатеринівка Донецької області. Супутникова зйомка місцевості від 31.08.2014 р. Google Earth. Приблизна схема засідки, організованої ЗС РФ, в яку потрапила південна колона)

Наприклад, у колоні, яка рухалася в напрямку с. Червоносільське, перший удар був здійснений по санітарному МАЗу, в якому перевозили поранених та який був відзначений великим червоним хрестом.

(Супутникова зйомка місцевості від 31.08.2014 р. Google Earth. Знищена техніка українських військових 29.08.2014 р.)

Підрозділам, які рухались у колоні, вдалося пробитися до с. Червоносільське та закріпитися на одній з вулиць хутора, організувати кругову оборону. Зв'язку з командуванням у підрозділів практично не було. Підтримку артилерії викликати на себе також не вдалось, через відсутність безпосередньої вказівки командування. Загалом бій у с. Червоносільське тривав близько 36 годин.

(с. Червоносільське Донецької області. Супутникова зйомка місцевості від 31.08.2014 р. Google Earth. Помаранчевим позначено позиції НГУ та ЗСУ. Синім позначено позиції ЗС РФ)

Засідка була організована заздалегідь. В районі с. Червоносільське розміщувалися контрактники 31-ї десантно-штурмової бригади та 6-ї танкової бригади ЗС РФ. Їх техніка була позначена білими колами, а на руках та ногах вони мали білі стрічки.

Саме епізод виходу з оточення став найбільш кривавим за весь період «іловайської операції». Була це військова хитрість ЗС РФ чи недбалість командування українських підрозділів? Наразі це питання залишається без відповіді. Близько тисячі постраждалих лише за один день – і до цього часу події не отримали об'єктивної оцінки та винних не було названо.

Причини трагедії: погляд учасників подій

АНАЛІЗУЮЧИ ПОДІЇ серпня 2014 р., їх безпосередні учасники намагаються визначити для себе причини трагедії. Позиції очевидців можна розділити на такі пункти:

1. неналежне забезпечення підрозділів:

«Під час проведення операції ми не були забезпечені належними ресурсами для її виконання. Наприклад, не мали якісного зв'язку. Наш радіосигнал постійно перехоплювався та глушився. Рації були простими та ненадійними, а в ЗСУ є рації із більш надійним зв'язком, за допомогою яких ми могли хоча б координувати дії між різними підрозділами. Між бійцями однієї групи та в одному районі зв'язок часто передавався особисто - в усний спосіб, без використання спец-засобів. Між різними підрозділами, та в різних районах це робити було складно. Ми вимагали надати нам хоча б декілька потужних радіостанцій, які були в ЗСУ. Мобільний зв'язок також працював погано. Окрім того користуватися мобільними телефонами в умовах бойових дій було не зручно.»

«Карти місцевості, якими нас забезпечувало командування були застарілими. Наприклад, навіть командуючий Сектором «Б» користувався картою місцевості від 1983 р. Зрозуміло, що вона була не точною, оскільки заявлялися нові будівлі та споруди, змінювалася місцевість та ін. Ми, як безпосередні виконавці операції, картами взагалі не забезпечувалися,- нам видали схеми-місцевості, які ми самостійно доповнювали, наносячи нові об'єкти.»

«Під час штурму міста 18 серпня 2014 р. ми заздалегідь підготувалися, завантажили сучасні карти з мережі інтернет та роздрукували їх. Однак, ми потребували спеціальних військових оперативних карт, яких не було. При якісному плануванні операції потрібно було подбати про всі моменти, в тому числі, і про забезпечення картами. Можна було забезпечити сучасними оперативними картами хоча б командирів батальйонів, які могли розповсюдити їх між підрозділами, зробивши копії та передати командирам рот, а ті в свою чергу командирам взводів, командирам відділень. Карта місцевості – це важлива запорука успішного виконання операції.»

«Більшістю речей як військового так і господарсько-побутового призначення - починаючи від форми, обмундирування та бронжилета, і закінчуючи продуктам - нас забезпечували волонтери. Командування нас не забезпечило навіть біноклями, які зберігалися на складах ЗСУ. Дістати якісний бінокль складно, тому волонтери придбавали нам будь-які: театральні, китайські та інші - неякісні, яким ми були раді.»

2. злочинна бездіяльність:

«Про будь-які зміни під час проведення операції ми повідомляли вищому командуванню, - в першу чергу це було в наших інтересах. З першого дня план завдання не виконувався. Співвідношення сил змінювалося не на нашу користь.»

«Командування оцінювало тільки загальну картину, не вдаючись у деталі. Так, м. Іловайськ, на той час було єдиним форпостом на шляху до оточення м. Донецьк і теоретичної ліквідації сепаратистського руху на Донбасі. Тому військовому керівництву хотілося якнайшвидше захопити район, просунутися до Донецька та планувати операцію по його захопленню. На тактичні моменти, складнощі, що могли виникнути військове командування не хотіло звертати уваги, проте володіло інформацією, що відбувається.»

«В ситуації, що склалася потрібно було, або не відтягувати час, і відразу вивести підрозділи із ризикованої зони можливого оточення на заздалегідь організовані для оборони позиції, або ж навпаки, підсилити ці підрозділи до моменту оточення. У випадку перетину армією РФ кордону та оточення українських підрозділів у м. Іловайськ - спрямувати додаткові резервні частини.

Оскільки загальне керівництво АТО а також стратегічне забезпечення проведення «Іловайської операції» покладалося на ГШ, вважаю що його керівництво не змогло виконати свої обов'язки та вирішити ситуацію пов'язану із звільнення м. Іловайськ, перетином кордону регулярними військами ЗС РФ і оточення міста, оскільки у керівництва була відсутньою адекватна оцінка ситуації а також вчасна реакція на її зміну; не опрацьовувалася належним чином та не доносилася до нас об'єктивна інформація; не приймалися вчасні та оперативні рішення; не забезпечувалася координація дій між підрозділами; залучення до операції сил і засобів, які не мають достатньо ресурсів (військової техніки, озброєння, бойового досвіду, професійності, компетентності) для її виконання; не надавалися необхідні ресурси для покращення швидкості та якості виконання операції (карти, рації, біноклі та ін.)»

3. саботаж інформації:

«З незрозумілих причин, що може пояснюватися, як непрофесійністю, халатністю, некомпетентністю, або і зрадою із ГШ, ми не отримували або отримували недостовірну інформацію, починаючи від початку планування операції (наприклад, те, що район м. Іловайськ не укріплений, в ньому перебуває до 100 бойовиків) і закінчуючи інформацією стосовно стану справ в інших секторах.»

«Так, на сьогодні я знаю, що Генеральний Штаб володів ситуацією в Секторі «Д» - артилерійські обстріли прикордонних районів із території РФ, залишення позицій бойовими підрозділами що там базувалися, перетин регулярними військами ЗС РФ кордону із Україною та їх просування вглиб Донецької області. Однак жодної реакції на неї не було, ця інформація не доносилася до нас. Ми дізнавалися все, що відбувається в сусідніх районах по мобільному зв'язку – від рідних, товаришів та знайомих, що проходили службу в тих чи інших військових чи добровольчих формуваннях, тому ситуацією володіли. Однак вона була не офіційною, та не мала значення для подальших дій, які виконувалися лише за наказом від командування. Наприклад, залишити місто і перебазуватися в інший район. Для військового важливо почути офіційну та достовірну інформацію, а також адекватну реакцію командування на цю інформацію у вигляді наказу, а потім діяти відповідно до нього.»

«Я та інші бійці батальйону «Донбас», що перебували при штабі Сектора «Б», неодноразово були свідками, як генерал Руслан Хомчак доповідав інформацію до ГШ особисто начальнику ГШ і Міністру оборони та просив про вихід, або надати підкріплення, коли стало зрозуміло, що нас повністю оточили регулярні війська ЗС РФ. Часто такі розмови відбувалися на підвищених тонах. Начальник ГШ та Міністр оборони звинувачували нас у зраді та називали панікерами і боягузами. Забороняли залишати позиції та погрожували покараннями за відхід. Таким чином безпосередньо вище військове керівництво постійно та вчасно отримувало інформацію, однак вона не адекватно сприймалася.»

4. неадекватна оцінка можливостей власних Збройних Сил:

«Ми не були готовими до штурму другої частини міста, оскільки не мали достатньо можливостей та ресурсів для цього, а операція організована на неналежному рівні. Командуванням не було виділено достатньої кількості особового складу підрозділів, техніки та озброєння. Не було належної координації та взаємодії між підрозділами, засобів надійного проведення операції.»

